

B. M. II, 122.

X 1876057

h. 29, 2i.

INAUGVRALIS DISSERTATIO,

De

COMITIIS IM-
PERII ROMANO-
GERMANICI,

QVAM

D. O. M. A.

DECRETO ET AVTORITATE CLA-
RISSIMI ICTORVM ORDINIS
IN ILLVSTRI IVLIA

SVB PRAESIDIO

Amplissimi & Consultissimi Viri,

DN. IOHANNIS LOTICHII,

I. V. D. & Pandectarum Professoris Ordinarii, Fa-
cultatis Iuridicae p. t. Decani, Dn. Praeceptoris ac
Promotoris sui honorandi,

PRO DOCTVRAE GRADV, EIVSDEM QVE
*summis honoribus, privilegiis ac insignibus
in Vtroq; IVRE consequendis,*

Publicae censurae submittit

DANIEL Kauscheplat / Göttingensis.

IN NOVO IVLEO

Ad diem 12. Augusti.

Horis ante & pomeridianis.

HELM AESTADI,

Ex officina HENNINGI MULLERI, Acad. typ.

ANNO MDCCXXI.

16.c.1.

INAVGVRALES DISSERTATIO
DE
COMITIIS
PERI ROMANO
GERMANICI

D. O. M. A.
SECRETORUM ET ANTIQVITATIS CLA.
ASSISITICTORVM ORDINIS
IN VIKSTRALIA
Vrb Praesidio
Amplissimi & Consilium Vrb.

DANIEL STÄUBELIAN Göttingensis.
IN NOVORVLEO
Hortensius & Porcedianus.
HEDMESTADT.
In officina HENNINGI MILLERII, Acad. 1792.
Anno MDCCXCVII.

Quod felix faustumq; sit!

De

COMITIIS IMPERII
ROMANO-GER-
MANICI.

THESIS I.

Um summa Reip. conservatio in prudenti gubernatione, ac strenua justitiæ administratione consistat, pernecessarium erit ei, qui non modo circa jus privatum, sed publicum versatur, iis quoq; quæ ad statum Reip. pertinet addiscendis operam navare. Non enim altero tantum debet esse instructus L. L. Candidatus: non spectet ille tantum suam privatorumq; utilitatem; sed etiam publicam, ad quam potissimum se natum esse sciat. *Dua enim sunt iuris nostri positiones: aliud est publicum, aliud privatum. Vtrumque definitur Legibus, Constitutionibus, Ordinationibus, Decretis: alterum sine altero facile explicari non potest. Hæc igitur repetere & profiteri Icti est officium. Idcirco & nos quædam de Comitibus videbimus, quæ possunt ad præliminaria & quasi inter τὰ πρῶτα juris publici referri. Et cum rerum humanarum, ut ait Philosophus, augustissimum sit consultatione uti, summus Reip. Princeps, cui nihil prius esse debet quam salus*

populi, omnia prius experitur consilio, inprimis quod suggeritur plenâ prudentum ac procerum virorum deliberatione. Siquidem quod plurimorum concordibus sententiis ordinatum fuerit, id ad beatitudinem Reip. & ad Principis gloriam omnino redundare potest. Romani olim id observarunt, quos comitia frequenter coegisse legimus, cum consilia de statu rei Rom. capeffenda essent. Idem Imperatores Romano-Germanici adhuc hodieque probant, quando ad proceres Imperii, sicubi id Reip. exigat necessitas, vel svadeat utilitas, partem sollicitudinis deferunt, omnes ac singulos in senatû convocant, ut secum de summa Reip. & de iis, quæ in ejus salutem cedant, deliberent. Hinc conventus universalis habetur, quem nomine comitiorum propriè significamus, quorum delibatis prius *in genere de definitione ac divisione*, quibusdam, *in specie deinceps constitutionem ac dissolutionem* enarrabimus.

II. Comitiorum *definitio* alia nominis, alia rei est. Nominis quæ est, illa *Etymologiam, Homonymiam, & Synonymiam* nobis explicat.

III. Comititia, si *etymon* quærimus, alii à *coeundo*, vel juxta veteres à *comeundo*; alii vero à *communiter itando* rectius ea derivata existimant, quod proceres totum Imperium repræsentantes simul & communiter ad unum locum consultandi causa itare soleant.

IV. *Homonymiam* sat copiosam nobis suppeditant illi, qui quoslibet conventus particulares comitia quoq; appellitant. Proinde dicendum, *nomen* comitiorum sumi vel *latè ac Impropiè, vel strictè, ac propriè*.

V. *Latè ac Impropiè* sumitur, quando *conventus*, ut dictum, *particulares* comitia vocantur, cujusmodi sunt conventus Deputatorum, Visitatorum, Electorum &c. de quibus paucis subjungemus sequentia.

VI. *Conventus Deputatorum*, in *Krenß Sachen* celebratur, quando Elector Moguntinus nomine Imperatoris certos Imperii status Francofurtum ad consultandum de eliminandis motibus, adversus statum unum pluresve, aut totum

tum

tum circulum, subortis convocat, juxta præscriptum *Recessus Imperii de anno 1555. §.* so sich dann abermals. Hic conventus vocatur ein Deputation oder Reichs Deputationstag / de quo videatur etiam *R. I. de anno 1594. §.* Was vnd so viel.

VII. *Conventus Visitatorum* ille est, qui à certis Imperii statibus quotannis institui debet ad visitandam Cameram Imperialem, aller fürgefallenen Gebrechen des Cammergerichts Noturfft zu verhören / zu ordnen / zu handeln vnd zu versehen / ut Camerae Imp. ipsiusq; ordinationis constantia eo magis foveatur, uti ait Maximilianus I. in *R. I. de Anno 1507. rubr.* Das eines jeden Jahrs. Carolus V. in *R. I. de anno 1521. rubr.* Wie das Cammergericht / *add. Ord. Cam. part. 1. art. 50.*

II X. *Conventus Electorum* habetur, quando PP. Electores, quotiescunq; & quandocunq; necessitas sive casus electionis Regis Romanorum in Imperatorem promovendi emergit, conveniunt juxta *Ordinat. Carolin. in Aurea Bulla tit. 1. pr. & §. præterea. tit. 4. vers. caterū.* Dicitur hic *conventus electoralis ein Wahltag* / de quo agitur in *tit. 2. A. B.* Porro singulariter quoque præ aliis Imperii statibus indultum est PP. Electoribus, ut absq; specialis veniæ Impetratione pro salute & incolumitate Imperii conventum agere possint, juxta *A. B. c. 12.* Quod olim quidem quotannis factum fuit; hodie vero teste observantiâ non nisi summâ necessitate flagitante, id fieri solet. Et cum plurimum intersit Reip. hunc celebrare conventum, PP. Electores, ne potestas hæc deminuat, vel intervertatur, juratam cautionem capitulatione Cæsarea sibi stipulantur. *V. Capit. Caroli V. art. 5. Ferd. II. art. 4.* Dicitur hic *conventus collegialis ein Churf. oder collegialtag.*

IX. Huc quoq; refertur *Conventus Circulorum.* Imperium R. G. sub *Maximiliano I. in comit. August. ann. 1500.* in sex regiones seu circulos fuit divisum, deinde in *Com. Colon. anno 1512.* quatuor adhuc alii ordinati, atque ita totius Imperii decem circuli constituti sunt *V. R. I. de anno 1522. rubr.* Hernach folgen die zehen Kreis / quibus inter alia conservandæ pacis ac utilitatis publicæ gratiâ permissum est, ut

*Ex omni regione fluunt, ad publica regni
Commoda, de summis agere ac disponere rebus
Exacta ratione parant.*

XIV. Explicatâ definitione, progrediendum nunc ad *divisionem*. Vno ferme modo, & communiter dispescunt comitia, in universalia, & particularia. Verùm quia hæc divisio non ut generis in species: sed ut vocabuli æquivoci in sua æquivocata esse videtur, lubet eius loco hanc substituere, quâ *comitia alia sunt plena, alia minus plena*. Nimirum quando cum Imperatore omnium Imperii procerum confessus conspicitur, plenus perhibetur senatus, plena comitia; Secus vero est, & minus plena censentur quando status quidam negligentia vel contumacia inducti non comparent, sed ita ut nullâ emanentium habitâ curâ nihilominus negotiû comitiale tractari & definiri possit. Aliàs si perquam pauci statuû in persona comparent, ac cæterorum nuncii cum mandatorû insufficientia accedunt, comitia non haberi, sed indicta prorogari potiùs dixerim, uti factum *VVormatia Anno 1545. Ratispona Anno 1546.*

XV. *In specie* nunc Comitiorum explananda *tum constitutio, tum dissolutio*. *Constitutio* primo concernit *statuum conventum*, deinde *Tractatum comitiale*.

XVI. *Conventus* statuum fit, *Indictione, & Comparitione*. *Indictio* s. denunciatio habendorû comitiorum, das *Außthun vnd Erfündigung eines Reichstages*/desiderat causam *efficientem* à qua & *formalem* per quam, deinde *subiectum*, cui fieri debet.

XVII. Comitiam solus Imperator jure Majestatico indicit, sed cum assensu PP. Electorum, uti videre est in multis Imp. Recessibus. Olim equidem Imperatoribus citra ullius placitum comitia cogere jus fasque fuit, verùm cum ordinum Imp. multum interesse crederetur, comitia haberi vel non haberi, ac, prisci Imperatores non rarò pro libitu & necessitate non ita magnâ flagitante status convocarent, bella obtenderent, eorumque nomine tributa exigere, sen.

sensim cepit hoc jus temperari, ita ut comitia non nisi præ-
 vio EE. scitu amplius indicerentur. Quod hætenus obser-
 vatum iri Imperatores capitulationibus juratò promittunt.
V. Capit. Caroli V. art. 12. Ferdinandi II. art. 10. Ferdin. III. art. 13.
 Consensum autem PP. EE. repræsentando hac in re omnes
 status non tantùm primæ indictioni; verum etiam proroga-
 torum comit: reassumptioni necessariò accommodant.
 Cumque Imperator causas, ob quas comitia indicenda, cu-
 ivis PP. EE. seorsim significet, prout refert *Auct. Tract. de co-*
mit. Aug. Vindel. Anno 82. celebr. in pr. in observantiam venit, ut
 seorsim quoque easdem expenderent, ac Indictioni consen-
 tirent. Quamvis aliàs EE. consensus, quoties & quando-
 cunque is ad negotium requiritur, ab omnibus unà vel par-
 te majori collegialiter accommodari debet. Atque ita Im-
 perator comitia indicit. An autem Regi Rom. vivente ad-
 huc Imperatore electo idem competat, potest addubitari?
 Illum equidem re ita exigente posse convocare status, sed
 non tam sua quàm Imperatoria autoritate putamus. Sic
 Ferdinandus I. Carolo V. adhuc vivo electus comitia in-
 dixisse, iis interfuisse ac decretum comitiale confirmasse
 constat ex *Rec. Imp. de anno 1542. §. So haben dem allen / §.*
Hierumb vnd / de anno 1555. §. Solches alles vnd jedes / &
sim. Porro etiam PP. EE. Palatinum & Saxonem, qui ex
Ordin. Carolina A. B. tit. 5. Sacri Imperii vacantis Vicarii atque
 provisores constituti sunt, comitia cogere posse dicendum
 videtur. Tantùm enim ad Vicarios, quoad administratio-
 nem, transfertur, quantum habuit Imp. prædefunctus, ex-
 ceptis duntaxat principalium feudorum causis, omnique
 genere alienationis ac obligationis rerum Imperaliũ, *d. tit.*
5. A. B. Et ratio potest esse quod etiam Imperatore defun-
 cto Imperium ejusq; jura majestatica durent ac Vicariis vi-
 ce & nomine S. Imperii interim administranda concedan-
 tur, velut latius probari potest per ea quæ habet Buxtorffius
 ad *A. B. conc. 71. 72.*

XIX. Ad formam s. modum indicoendi requiritur, ut cer-
 to tempore, ad certum locum per literas evocatorias comitio-
 rum indictio fiat.

XIX. Tem-

XIX. *Tempus* comitiis habendis certum *hodie* atque ordinarium non est, nec facile præfinitur nisi singulare aliquod Reip. impendeat periculum *Olim* equidem annuatim instituebantur comitia R.I. *de Anno 1495. tit. Das ein Reichs Tag sol ein Monat weren.* Et repetiit *Maximilianus I.* conventionem hac de re cum Imp. statibus habitâ, ut quotannis comitia celebrarentur, R.I. *de anno 1512. §. Item haben wir.* Quod tamen præcisè semper observatum non fuit. Deinde *Carolus V.* itidem frequentius ac quoties sibi salutare visum, comitia indixit, veluti ex serie decretorum Imp. constat. Hic si quærat utrum præstet? dicent alij consultius esse sæpius, ac certo tempore comitia haberi, *V. Bertrammum in Tr. de com. lib. 25.* alii contra frequentiam comitiorum incusabunt, ut fecit *Aeneas Sylvius Epist. 72. 92. V. Dn. Arumæus d. comit. c. 1. n. 7.* Quicquid sit, dicendum videtur, non tam temporis præscripto, quam necessitatis ac publicæ utilitatis casu existente comitia cogenda esse, ne per nimiam frequentiam Principes sæpe abjectâ subditorum curâ, magno cum sumptuum dispendio, extra suas provincias ad comitia abire jubeantur, neve per nimiam omissionem labascant Imp. regimen ac decus, cum utiq; melius sit occurrere in tempore & intacta jura servari, quam post causam vulneratam remedium quærere. Quibus incommodis benè quoq; occurritur, quando Imperator causas indicendi conventus PP. Electoribus primùm ideo exponit, ut, eæ an justæ ac sat graves & quo tempore examinandæ sint, secum deliberent, ut constat ex form. R. I. *Als haben wir nicht umbgehen können eine gemeine Reichsversammlung nach vorgehabten Raht vnser vnd des heiligen Reichs Churfürsten auff den ersten Tag des Monats/ &c.* Sin autem Imperator remissior ad hoc erit negotiû, poterunt PP. Electores ipsi instigatores esse, prout *Ferdin. I.* illis liberum esse voluit. R.I. *d. anno 1555. §. vnd so abermals.*

XX. Deinde ad certum quoque *locum* German. Wahlstadt des Reichs Tages status evocandi sunt. *Olim* apud Romanos *locus* comitiis destinatus erat *campus Martius*,

B

ut re-

ut refert *Bertramus d. tr. ex Nicol. Gruch. lib. 1. de com. Rom. c. 5.* Postea prisci Cæsares in villis ac pagis tandemq; in civitatibus conventus celebrarunt. *V. Dn. Arum. d. tr. c. 5. n. 19. & seqq.* Hodie juxta ordinationem *Caroli IV. in A. B. Tit. 25. vers. invenimus*, electus Rom. Imper. in oppido Norimbergensi primam suam regalem curiam habere debet, nisi impedimentum legitimum obviat. Cui ordin. non erit derogatorium, ut putant, quod Imperatores post *Carolus IV.* rarò Norimbergæ primas regales curias habuerint, ut cognoscitur ex *R. l.* quodq; hodie Imperator noster *Ferdinandus III. S. A.* primam curiam imperialem, Ratisbonæ celebrat, siquidem id contigit ob legitimum impedimentum, quo obviante, cum ex ipsius Legislatoris permissu à constitutione recedi possit, non inducetur eidem observantia contraria. Attestantur de hoc ipsi *Imp. Carolus V. in Recess. de anno 1521. pr. Maximilianus II. in R. de anno 1566. §. Wie wol dann Matthias in R. d. anno 1613. §. Wie wol dann* Si vero postmodum comitia habenda, tunc loci commodi assignationem PP. Electores plerumq; Imperatoris arbitrio relinquunt, sed ita ne extra fines Imperii, quod totum decem circulis determinatum est, ut supra dictum, quodq; linguâ germanicâ utitur ac simul supremam Imperatoris jurisdictionem agnoscit, status evocat. Etenim cum absolum sit de rebus Imperii extra Imperium consultare, electus Rom. Imp. antequam rerum potiatur juratò asseverat, *daß er sonderlich keinen Reichs Tag aufferhalb des Reichs Teutscher Nation fürzunehmen vnd ausschreiben wolle* / sunt verba *Capitulationis Caroli V. & Ferdinandi II.* An autem semper in civitate Imperiali comitia habenda? Ita dicendum juxta observantiam quæ conspicitur in *Recess. Imp.* Et Imperatores post *Carolus IV.* comitia Imperii in liberis Imp. civitatibus, propter majorem rerum affluentiam, & quia ipsis Imperii arcana, quæ in minutulorum Magistratum notitiam devenire non debent, cognita sunt, semper habuerunt, ait *Dn. Arum. d. tr. c. 5.*

XXI. Requiritur demum ut indictio fiat per *litteras e-*
vocatorias s. comitiales Germ. *Kaysertlich Ausschreiben*
zum Reichstage / quibus Imperator statibus Imperii co-
 mitia ob causas urgentes habenda esse denunciat, causas &
 capitula tractationis describit, certum diem statuit, locum
 assignat eosdemque ad illum convocat, ita ut ipsimet acce-
 dant vel ad hoc si minus valent, ut legatos suos, quod ut plu-
 rimum speciatim permittitur, plenâ cū potestate eo mittât.
 Convocatio hæc an exprimatur formulâ Imperandi, an vero
 formulâ rogandi perinde est quoad indictionē legitimâ. Solet
 autē addi convocationi clausula hæc comminatoria, *Dein &*
oder du erscheinen alsdann oder nicht/sol doch mit andern zum
Beschlus gehandelt werden/ vnd D. L. verbunden seyn/was
also beschloffen/ zu leisten/ quando negotium adeo arduum
 atque necessarium est ut coram paucioribus in deliberatio-
 nem deduci haut queat, uti refert *Aut. de comit. August. a. c. 1. ibi.*
Wann auch die Sachen/ ibiq; addit PP. Electores contra
 eam clausulam, ut Electorali autoritate indignam, quondam
 protestatos fuisse, sed frustra. Illud quoque receptum est
 ut litteræ Evocatoria singulis imperii statibus offerantur.
 Talis enim convocatio eò magis citatum movebit, ne tar-
 dius vel rarius, prout olim evenit, cum status generali
 edicto vocarentur, compareat. Exindeque ante comiti-
 orum diem secum perpendere possunt, quid deinceps, cum
 convenerint, consultare expediat, ne ex improvise de sum-
 ma Reipub. consilia præcipitare necesse sit.

XXII. Porro vocantur ad Comitiam *Status Imperii,*
die Reichsständ oder Reichsrähte. Status autem Imp. di-
 gnoscitur ille, qui habet jus sessionis ac suffragii in comi-
 tiis, *der Stim vnd Stand in Reichsversammlung hat/ R. I. de*
anno 1548. s. Wann auch/ R. I. de anno 1570. s. Nach dem/
Hoc jure potiuntur immediatè subiecti tum Imperatoris tum
 cæterorum, qui status jam sunt, assensu & allectione, quæ ut
 plurimū hodie mediante *successione* in jus primi acquirentis,
 aut *electione* ad certos principatus, quibus jus comitiorum

inseparabiliter conjunctum est, contingit. Et hæc *κοινωνία*
τῆς ἀρχῆς πολιτικῆς veram status Imp. notam præfert, cujus ad
probationē habetur, *matricula*, in quā statuū nomina sunt re-
lata. Hujusmodi autem consignatio non ita necessaria est, ac
si ex non statu statum faciat; sed requiritur ad hoc ut quisnam
in hunc regium senatū cooptatus sit possit intelligi, ad quem
nulli accedere permittitur, nisi *hoc iure* decoratus ipsiusque
nomen vel *proprium* vel *avicum* in matricula primitus rece-
ptum fuerit. *Eleg. text. ad hoc in l. 10. C. de cohortal.* Cumque va-
riæ matriculæ produci possint, verior esse agnoscitur, quæ
anno 1521. consilio & assensu statuum emendata est. *R. I. de anno*
1576. §. Wann auch zu Franckfurt/ quæ quidem adhuc respe-
ctu pensitationū *der Anschläge/* ac moderationum earundem
imperfecta *R. I. de anno 1603. §. Hierumb/ in fin.* sed nihilo-
minus in decernendo observari debet, nisi evidenter de-
monstretur contrarium. Comititia itaq; indicuntur statibus
Imp. quorum *tres* habentur *ordines*: primus *PP. Electorum* est,
alter *Principum* reliquorum, tertius *Civitatum* Imperialium.

XXIII. PP. EE. primò tanquam propinquiora, *ut*
ait Carolus IV. in A. B. S. Imperii membra, ad comitia vo-
cantur. Horum alii sunt Ecclesiastici, alii Seculares. *PP. Ec-*
clesiastici, utpote Archiepiscopi *Moguntinensis, Trevirensis &*
Coloniensis, in comitiis jus sedendi ac suffragandi perinde ac
in conventu Electorali jus eligendi tanquam principes ac
status Imp. obtinent, quorum in numerum *electione capitula-*
rium referuntur, dum occasione ejusdem ad principatus Ec-
clesiasticos, nec non beneficia, regalia & privilegia, quæ ab
Imperatore recognoscuntur, perveniunt. Hoc exinde jure
uti possunt, utut à Pontifice pallium, *de quo vid. Speidel. notabi-*
lia nondum acceperint vel confirmati fuerint, cum hæc &
similia illos ut Ecclesiasticos saltem concernant, *arg. eorum*
quæ proponit Buxtorff. ad A. B. th. 18. An autem sede vacante, h. e.
mortuo Electore, capitulum ad comitia evocari debet? Af-
firmat hoc ex observantia quæ per Recessuum subscriptiones probatur *Bertramus d. T. th. 37. Dn. Arum. d. T. cap. 5. n.*

105. Alii addunt rationem, quod omne jus quod habuit præ-
ses ad capitulum, unde capitulares dicantur *des Stiffts
Erbherren*/ revertatur.

XXIV. PP. EE. *Seculares*, veluti *Rex Bohemia*, comes *Pa-
latinus*, *Dux Saxonie* & *Marchio Brandenburgicus*, omnes qui-
dem in electione Regis Rom. *iuxta ordin. Carolin. in A. B. tit. 20.*
virtute suorum Principatumum jus, vocem, & alia quoque ju-
ra obtinent; at in comitiis *Palatinus, Saxo* & *Brandenburgicus*
jus & vocem duntaxat habere dignoscuntur, æquè ratione
principatumum, quorum possessores ex *successione*, quæ iisdem
jure *primogenitura* defertur *A. B. c. 7.* facti sunt. *Regem Bohe-
mie* statum non esse quidam asseverant, quidam econtra sta-
tum illum esse, sed honorarium & privilegiatum, existi-
mant. Quicquid sit, si statum Imp. ex sessionis suffragiique
communicatione in comitiis dijudicari verum est, falsum
non erit dicere Bohemum Imperii statum non esse, utpote
qui illorum particeps non est, *uti constat ex responso Ferdinandi
I. Regis Boh. ad fratrem Carolum V. in comit. August. anno
1548. celebratis, ubi inter alia dicit Ferdinandus: Zu dem
das ein König zu Böhmen zu einigem Reichs Tage nicht bes-
schrieben würde/ auch weder Stand noch Stimme im Reichs-
Rath hette. Hoc resp. extat apud Dn. Arumæum D. T. cap. 4.
num. 45.*

XXV. Secundo in ordine sunt reliqui Principes Im-
perii, tum Ecclesiastici tum seculares. PP. Ecclesiasticos, ad
quos referimus, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Ab-
batissas & Prælatos, jus comitiorum habere certum est. Et
constat hunc ordinem in Imperio R. G. jam inde multis à se-
culis in partem sollicitudinis Imperialis adsumptum, jure
regali ac territoriali instar PP. politicorum investitum ac
decoratum esse, quò essent consultatores, in omni cura cir-
ca regimen vel ecclesiasticum vel seculare suscipienda. Ab
hac tamen dignitate secludi volunt Antistites Augustanæ re-
ligioni addictos, vigore articuli illius, quem vocant *Reser-
vatum*

vatum ecclesiasticum de quo in R. I. de anno 1555. Und nach dem bey vergleichung. Etsi vero illi de jure & ordine conservando sæpius protestati, ac denuo in Comitibus Ratisp. anno 1613. conquesti fuerint, Das etliche vornehme Stände auff der geistlichen Bancß von ihren gebührenden Sessionibus abgehalten / theils auch gar nicht beschrieben / noch ihre Gewalt angenommen worden / allein aus der Ursache / das sie sich zu der Evangelischen Religion bekennen / &c. Est tamen transactione Pragensi aliter decisum.

XXVI. *PP. Seculares*, utpote *Archiduces Austria, Duces, Principes*, in specie sic dicti, ut *PP. Anhaltini, Comites Palatini, Landgravii, Marchiones, Burggravii*, non quidem omnes in hoc ordine habentur; sed prout certis familiis distincti, ita certi ex iisdem ad diem comitalem evocantur, qui *comitiorum ius successione* & possessione Principatum sibi acquisivere. Vbi notandum: quando *successio* defertur ex jure *primogenituræ*, successor primogenitus solum personam legitimam in comitiis sedendi adipiscitur: Si vero *plures in æquales portiones* Feudi Ducatus vel Marchionatus &c. succedunt, singuli tunc, modo Imperator divisionem Feudi adprobet, nec non unumquemque de portione sua investiat, jus status ac comitiorum consequuntur. Et hoc expedire Reip. ait Bertramus *d. Tr. th. 41.* Damit also das Reich an seinen Gliedern / Stimmen und Anlagen gesterckt / R. I. de anno 1570. §. Nach dem auch / p. 623. Sin e contra *pro indiviso plures* Principatum possident, omnes representando unam personam jura quoq; principatui connexa pro indiviso habent. Ait unustantum, so das Stammhaus besitzlich inn hat / nomine omnium votum ac sessionem in Comitibus observat, *quod probari potest per R. I. de anno 1576. §.* Bey Betrachtung. An autem ad successores hos jura comitiorum statim apprehensâ possessione ipso jure; an vero demum per Investituram Cæsaream devolvuntur? Prius dicendum. Connexorum enim paritas est. Constat autem principatus, quorum virtute jus suffragandi aliaque regalia exercentur, ad

ad heredes statim post apprehensam possessionem, etiam ante petitam Investituram spectare. Ergo in simul jura quoque cohærentia ad eosdem pertinebunt. Fufius id confirmant *Buxtorff. ad A. B. concl. 85. lit. H. Bertram. d. t. th. 40.* Ad PP. classem etiam referuntur *Comites & Barones*, sed ii, qui statuum jure gaudent & cum Principibus unum senatum in Comitibus constituunt, quos refert *Dn. Arum. d. t.* Non autem æquè huc, ac olim, referuntur, *Nobiles liberi s. immediatè Imperio subiecti*, veluti, *die freye Ritterschafft zu Francken / Schwaben vnd Rheinlanden / R. I. de anno 1542. R. I. de anno 1500.* Equidem hi jure Comitiorum uti desierunt, quod à tempore Maximiliani I. ad modernum usque observatum testantur *Rec. Imp.* Neque quicquam urget immediata horum subiectio. Si quidem planè diversa sunt, imperio immediatè subiectum, & statum esse Imperii, nec illa ad efficiendum statum ex sese efficax est, cum immediati etiam sint, qui tamen status non sint. *R. I. de anno 1564. §. Vnd wollen wir.* Rationem, cur nobiles comitiis interesse desierint, si inquiris, *Dn. Limneo lib. 6. c. 3.* ridiculus haberis, qui totum hoc à libera Imperatoris voluntate dependere existimat. Expediet tamen scrutari consilium quoddam ad quæstionem, an nobiles statibus Imper. rectè æquiparentur, datum, quod extat apud *Besoldum in Thes. Pract. voc. Reichs Stand.* Interea tamen quia cum statibus parilia quoque privilegia censentur habere, eosdem requiri à Cæsarea Majest. ad charitativum subsidium probant *Besold. Dissert. d. Ord. Equest. n. 11. Mingius d. super. territ. th. 46. R. I. de anno 1500. R. I. de anno 1564. §. Vnd wir als Römischer. R. I. d. anno 1576. §. Dann weiters.*

XXVII. Tertio in ordine sunt Civitates Imperiales liberæ, *die Kayserliche Reichs oder Freye Reichs Städte /* quæ pariter cum reliquis statibus ad dies comitiales citantur, deque Reip. salute communia habent consilia. Diversimodè illarum appellatio dignoscitur ex *Rec. Imp.* unde disquiritur, quid inter civitates Imperii liberæ & civitates simpliciter Imperiales intersit? *V. Besold. Diss. de Jur. Imp. Civit. n. 4.*

vit. n. 4. Limn. lib. 7. c. 1. n. 34. Dn. Arumai d. tr. c. 4. n. 127. Nobis præ aliis placet assertio
 Imperii ad comitia vocantur, in quibus omnibus immediata,
 conspicitur subjectio. Propter mediatam vero subjectio-
 nem, nemo comitiorum particeps esse potest. Excipi ta-
 men possunt *Duces VVurtembergici*, qui Ducatum à domo Au-
 striaca *als ein Afferlehn*; non vero immediatè ab Impera-
 tore accipiunt, & nihilominus sunt status Imperii. *Vid. quæ*
Vietor in tr. de causis Exempt. concl. 28. ex Goldasto refert. An &
 alii quoque præter status Imp. evocandi? Dicendum: si sub-
 jecti Imperio, quin vocandi, re ita exigente, nullum est du-
 bium. Exemplum nobis præbet citatio *B. Lutheri* qui à *Ca-*
rolo V. ad Comitiam *VVormatiæ* indicta anno 1521. convo-
 catus, ut de libris à se editis suaque confessione redderet
 rationem, *Sleid. lib. 3. c. 1. in pr.* Si vero saltem confæderati
 aut plane exteri sunt, tunc, quando instat necessitas, quæ
 eosdem æquè tangat, ut ab iisdem simul curetur, vocantur.
 Condignum hoc existimavit *Carolus V.* dum Pontificem ac
 alios Magnates ad subsidium contra invasiones Turcicas in-
 vitari, eorumque legatos ea de re ad Imperii conventum e-
 vocari voluit. *V. R. I. de anno 1530. §. Darauff haben/ & S. seq.*
Idem voluit Rudolphus II. v. R. I. de anno 1603. §. Hierumb vnd.
 De Legationibus exterorum Magnatum in Comitibus Impe-
 rij *R. G. Vid. Autor. de Com. August. de anno 82. c. 12.*

XXIX. Hæc de *Indictione*, quæ taliter facta statuū requiri-
 tur obsequiosa *comparitio*. Indictio namq; Comitiorū, quæ ju-
 re majestatico efficitur, hæc dubiè parèdi necessitatè infert.
 Ac præterea principalior finis, cur statuū ordines ex univer-
 so corpore selecti, hic est, ut, quando cunq; de Reip. Salute
 statuendū, cum principe summo in Senatum eant, eiq; suffra-
 gando adsistant. Ad quod se adstrictos quoq; status confessi
 sunt in comitiis *Ratisp. V. R. I. de anno 1576. §. Wann dann die*
Churf. Hic porro dispiciendum venit *quomodo* status com-
 pareant, ac *comparentes excipiantur*.

XXIX. Status in Comitibus *comparent* aut *immediatè* aut
media-

mediatè. Immediatè: quando evocatus *αὐτοπροσώπως* ad diem comitiale[m] accedit. Sunt quidam qui viris PP. personalem comparitionem dissuadent, sunt alii qui persuadent. Illi multa incommoda ex hoc profluentia enumerant, cujusmodi tamen ex supervenienti potius abusu suboriri dixerim, qui verum rei usum nequaquam tollere debet; hi vero præsentiam ipsorum PP. Augustam auctoritatem permovere ac rei ferio feliciterq; tractandæ magnum adferre subsidium asserunt. Carolus V. statibus aliquando sub pœna indixit ut personaliter accederent *V. R. I. de anno 1522. S. Und wies wol/ in fin.* quandoque causas tractandas populique salutem hoc ita exigere significavit; *V. R. I. de anno 1546. S. Dieweil wir/ in fin.* Summatim Imperatoria Maj. ordines Imp. ad personalem comparitionem potest urgere, ipsique ad præstandum obsequium regulariter sunt obligati, quod cum aliis haut obscure innuunt excusationes causarumq; absentia[rum] allegationes, quæ fiunt quando in persona ad comitia ire nequeunt. *V. Aut. de com. August. c. 2.*

XXX. *Mediatè* status comparent, quando *nuntios gebolmachtigte Räte vnd Botschafften/* ad locum comitiale[m] ablegant. Fitque hoc ob justum *Impedimentum*, quod vel *difficultas* vel *necessitas* aut *persona conditio* intert. Sic civitates difficultate, sic status alii corporis infirmitate vel negotiorum necessitate impediti selectos & Idoneos ad negotium tanti momenti consiliarios & nuntios plena cum potestate nomine suo mittere possunt. Quod plerumque etiam in literis evocatoriiis permitti solet. Plenam autem potestatem s. *mandatum* ablegatus præmonstrare debet, si modo domini sui personam præsentare ejusque vice jus sedendi & votandi legitimè obtinere velit, uti ex formula hujus mandati, quæ extat apud *Aut. de com. August. c. 2.* patet, ubi porro admonetur, quod hujusmodi mandato, si opus est, *substituendi Clausula* inseri possit, nimirum ut primùm ablegatus, si fortean ob causas, antequam regalis curia finiatur, eum abire oporteat, alium in locum suum sufficere queat, ne abitus

C

talis

talis domino ullum pariat præjudicium. Ab hoc aliud est *mandatum commonitorium* s. *Instructio* ad singulos literarum comitialium articulos aliosque casus incidentes directa, juxta quam ablegatus in suffragiis ferendis sese gerere debeat. Denique ob personæ conditionem mediate comparent *Abbatissa, Pupilli, minores*. *Abbatissa* tam *secularis* quam *ecclesiastici ordinis* jus quidem comitorum habent, sed PP. virorum confessu excluduntur, quippe convenientius ob pudorem ac majestatis Imperii splendorem habetur, ut in comitiis per nuntios suos Instructos compareant. Item *pupillorum minorumq;* nomine, cum ne sibi, nedum Reip. curis vacare valeant, *tutores curatoresve* in comitiis comparent, donec perveniant ad ætatem legitimam. Notandum quoque hic, quod & ipsi tutores alios ad comitia nomine tutorio ablegare possint, prout factum à Friderico V Vilh. Duce Sax. cum Christiani II. EE. Sax. tutor esset, in comitiis Spir. anno 1600. V. Recess. subscript.

XXXI. Denique Status *comparens humaniter excipitur*, quod fit dum præsentiam nomenque suum *Cancellario Moguntinensi*, nec non *Mareschalto Imperii* indicat, hunc in finem, ut commodo recipiatur hospitio, & sciant illi quinam status præsentis, & ad Senatum convocandi sint. *Autor de com. August. c. 2. ibi: vnd mus der erscheinende Stand*. Et præfertim ablegati *Cancellario Mogunt.* mandata sua exhibere, eaque ut actis Imperii pro habilitandis suis personis insinuentur, sollicitare debent, qua de re & aliis ablegatorum expeditionibus *Vid. Aut. de com. August. c. 2. ibi: die Gesandten*. Et publicâ lege constitutum est, ut *Mareschallus de Pappenheim*, qui est vice *Archimareschalli Electoris Sax. V. A. B. tit. 25.* ante statuum accessum ad locum Comitorum maturiùs accedat, hospitia distribuât, certa; statibus eorumve nunciis ac legatis exterorum assignet per nominum adscriptionem *durch Anschreibung*. Liberum enim non est, *Mareschallo*, cuius adscriptionis competit, non requisito seligere diversorium. Porro de officio *Mareschalli*, quod est circa
res

res promereales, ut justo pretio pondere ac mensurâ diven-
dantur: circa excubias, ne extra mœnia ab hostibus irrupti-
ones fiant, vel intra mœnia tumultus ac seditiones exciten-
tur, latè tractatur apud alios. Ob hæc & alia Mareschallo
quoque competit jurisdictio, quam exercet in Legatos eo-
rumque familiam ac advenas omnes, sicut Mareschallus Au-
læ Cæsar. in illos qui Aulæ sunt addicti, Senatus oppidanus
in suos cives eandem exercent. *Vid. Bertram. d. tr. sh. 60. & seq.*
ubi refert transactionem, inter Mareschallum, & civitates
Imp. circa jurisdictiois exercitium, initam.

XXXII. Haftenus de Statuum Imp. conventu, quo
facto, Tractatus comitialis instituitur. Hujus tum *causas*,
tum Effectum præstat explanare.

XXXIII. Imperator unâ cum prædictis Ordinibus
hoc negotium tractat. Ordines enim Imp. cum Imperato-
re, à quo *als dem Oberhaupt im heiligen Reich/ R. I. de anno*
1566. §. vnd nach dem/ velut magni corporis artus, *R. I. de*
anno 1542. §. vnd wie wol/ dependent, de summa Reip. simul
tractant atque decernunt. Vnde Maximilianus I. inquit in
R. I. de anno 1512. in pr. Haben wir vns mit des Heil. Reichs
Ständen/ vnd sie mit vns als ein Christlich corpus vnd
Versammlung/ gegen vnd mit einander vereiniget. Hocque
institutum sapientissimum semper habitum, Spretô *Mar-*
chivalli svasu, qui in *libr. de Princ. c. 23.* dicit, *Peincipes in tam*
variis negotiis ad omnia satis esse perspicaces. Impossibile quippe e-
rat tantam regiminis Imperialis gravitatem per unum susti-
neri. Idcirco pro communi bono adjuutores in curarum
partem opus fuit deligere,

Vt super Ecclesiæ seu regni iure salubri

Consilio monituq; virum formare laborent.

Gunt. in
Lig.

De quibus rectè dicitur, quod ab Imperatore autoritatem
in censendo, ac decernendo magis, quàm in assentiendo o-
mnes junctim sibi communicatam habeant. Perperam itaque
fecit Xerxes, qui Asiæ Principibus convocatis, bellum Græ-
ciæ indicturus, dicebat: *ne viderer meo tantummodo usus consilio,*

vos contraxi, ceterum mementote parendum magis vobis, quam suadendum. Valer. Maxim. lib. 9. cap. 7.

XXXIV. Deinde consistit iste tractatus in certis capitibus, Imperii necessitatem, vel utilitatem concernentibus, quæ in Comitibus ad deliberandum Statibus proponuntur. Hæc juxta Stylum Comitiorum vocantur proponite **Puncten vnd Articul.** Interdum minus principalia incidunt, quæ statuum gravamina particulariter respiciunt: eadem si status prius cognoscenda esse contendunt, quam principalia capita in deliberationem deducantur, prout in aliquibus comitiis factum meminit *Bertram. d. tr. th. 71.* exitusum hoc erit bono communi. Vnde *Rudolphus II.* negotio principali per minus principale impedimentum opponi prohibuit in puncto sessionis. *R. I. de anno 1603. S. vnd demnach sich.*

XXXV. Nunc ad formam Tractatus transeundum, quæ requiritur preparatoria essentialia. Preparatoria consistunt in *sacrorum peractione* in templo, ac deinde *ordinum sessione* in curia.

XXXVI. Postquam itaq; ab Imperatore ejusve Commissario prima facta est *denunciatio*, ut Status certâ die ac horâ ad audiendam propositionem in curia conveniant, & subsequuta comparitio, pro felici primùm auspicio templum DEI omnes splendidâ processione, de qua *A. B. c. 21. c. 22.* accedunt & celebrationi Missæ interfunt, prout idem quoque ante electionem Regis Rom. fieri ordinatum est in *A. B. rit. 2.* Hunc verò ritum August. religionem profitentes saltem observant comitando Imperatorem ad aram usque, sed dum sacra Missæ fiunt illi secedunt, ac postmodum his finitis iterum ad comitandum accedunt. *V. Ant. de com. Aug. c. 3.* Cæterum cur iidem, sacris his salvâ conscientiam non possint adesse, ut quidem putat *Bertram. d. tr.* haut satis perspicio. Illud verum est, Status Augustanæ religionis adhunc ritum requiri non propter confessionem & approbationem; sed officii causa, in quo obsequium sanâ conscientiam exhibere possunt. Extat hac de re *consilium Balth. Bidembachii apud Dn. Arum. d. tr. c. 7.*

XXXVII.

XXXVII. Sacris peractis ad curiam itur, istuc cum Proceres pervenere, Imperator in solium suum loco eminentiori positum conscendit; PP. Electores suam quisque sessionem juxta *Constit. Carolinam in A.B. c.3. c.4.* sibi assignatam occupant: deinde reliqui quoque sessiones suas & loca subintrant. Ast nimium quantum PP. de *Ordine & Prærogativa sessionis* inter sese concertent, ita ut inter PP. EE. Ecclesiasticos & Abbatem Fuldensem Augustæ Cancellarium perpetuum variæ etiam & quandoque sanguinolentæ contentiones fuerint excitatæ. *Vid. Buxtorffius ad A.B. concl. 40. lit. g. h.* Verum equidem est, ex ordine sessionis præeminentiam dignitatis vulgo æstimari, ac Illustriorum proprium esse, de honore & gloria certare, unde terminos dignitatis antiquos movere plenum opus periculi esse persuasum habent: attamen utilius est hæc jurgia in aliud magis appositum tempus differre,

Publica ne pereant privatos propter honores

Commoda.

Quod malum satis advertit *Rudolphus II.* ac dehinc in aliquot Comitibus circa jus proedriæ discordantes Augusto decreto concordare Promissit: *V. R.I. de anno 1603. §. Der in dem heiligen Reich.* Sed lis adhuc pendet, quæ, nisi certo ordine sessionum ac dignitatum, secundum consuetudinem, prout eam quæque familia actibus possessorii inveteratam obtinuit, definito, finiatur, perpetua erit. Interea ne publicis negotiis remora continuo ponatur, interest pro re nata strictè non uti suo jure, quod quandoque cum protestatione quidam faciunt, qua de re etiam expressè in *Recessibus Imp. cautum legimus. V. R.I. de anno 1555. §. Es sol auch die session.* *R.I. de anno 1613. §. Und sol auch für dismal die bey skigem Reichs Tage gehaltene session, wie auch desselben subscription, niemand an seinem hergebrachten Gebrauch in einigem nachtheilig oder etwas præjudicirlich seyn.* De Alegantorum sessione dicendum, quod quisque domini ablegantis sedem ordinariam occupare possit, nisi in eodem ordine principes in persona ad-

sint, qui ablegante, quoad sessionem sunt inferiores. Eos enim Legatis anteferri omnino concedet, *V. Aut. de Com. August. c. 5.* Legati autem inter sese domini sui sessionem & ordinem observant.

XXXIIX. Porro Tractatus Comitialis *essentialia* consistunt in *Propositione, Consultatione, Relatione & Confirmatione.*

XXXIX. Principiò jussu & nomine Imperatoris, cui solum *ius proponendi*, ut Præsidi comitiorum, competit, Princeps aliquis ordinibus gratias agit pro obsequioso accessu, cum adhortatione ad auscultandum quid in comitiis indictis proponi ac tractari necessum sit. Notandum, quando Imp. commissarius præsidet, hoc per consiliarium quendam expediri solere. Mox Cæsareæ Majest. Secretarius aliusve *Propositionem* ex breviculo recitat, quo facto Imperator ipse circumfidentes admonere solet, ut de singulis propositis seriâ diligentiam consultare ac suffragia sua sibi suppeditare velint. Post hæc totus senatus consurgit, & habita in quovis ordine deliberatione, Moguntinus Archicancell. ejusve Cancellarius nomine omnium Cæsareæ Majestati gratias submissè reponit, pro impensa ac paterna erga Imperium providentia, nec non omnimodam diligentiam, ac voluntatem de capitibus propositis deliberandi offert. Eorundem deinceps, quia ardua plerunque sunt, & plura, copia peti solet à Præside comitiorum, qui hanc ex Cancellaria Mogunt. communicari permittit. *Vid. Aut. de Comit. Aug. c. 3. vers. Wann nun/ Dn. Arum. d. tr. c. 7.* ubi etiam modum communicandi copiam propositionis explicat.

XL. Dehinc ad *consultationem* devenitur, cui congruens tempus in comitiis præfiniendum. Consultatores enim partibus suis fungi debent, non quidem præcipiti festinatione, sed nec moratoria cunctatione, *sunt verba Vlpiani Icti.* Ideoque ut omnia competenter gerantur, totius regii hujus *Senatus tres* constitutæ sunt *classes*, quarum quævis, postquam omnibus facta denunciatio, ut stato die ac hora conveniant in curia, seorsim rem ad consultandum assumit. O-
biter

biter hinc observandum, quod prima *denunciatio* **die erste Ansag** off einem Reichs Tage/ ad comparandum in curia fiat per Mareschallum Imp. ad jussum Imperatoris ejusve Commissarii. Subsequentes deinde denunciations itidem fiunt per Mareschal sed ad jussum Cancellariæ Mog. *V. Aut. de Com. Aug. c. 4.*

XLVII. Congregato itaque *PP. EE. Senatu*, Moguntinus per suum Cancellarium iteratò proponit capitula tractanda, ac Coelectorum placitum de processu deliberandi in ordine capitulorum exposcit, de quo deinceps cæteri Senatus certiorandi, **damit in dem gleich fortgeschritten vnd in relationibus confusio vnd Mißverstand verhütet**. Post hæc Moguntinus à Trevirensi, Coloniensi, Palatino, Saxone & Brandenburgico *viritim suffragia* colligit, ac tandem ipsemet suam sententiam, rogante Saxone, exprimit. *V. A. B. c. 4. Aut. d. Com. Aug. c. 6.* Hoc votorum scrutinium unâ, alterâ ac tertiâ vice instituitur, donec vel omnium unanimis sententia vel votorum majoritas exaudiatur.

XLII. In altero *senatu Principes* conveniunt, inter quos Ecclesiastici *sessiones* in latere dextro; Politici vero in sinistro occupant, unde *iuxta styl. comit.* **Die geistliche vnd weltliche Bancf.** Austriacis tamen & Ducibus Burgundiæ cum Ecclesiasticis sedere in præminentix signum concessum est. *Dn. Arum. d. tr. c. 7.* Diversimodè in hoc senatu *iure suffragandi* utuntur: *PP. Eccl. & Politici*, Magistri ordinis Teut. Abbates & Abbatissæ principali dignitate corruscantes singuli suffragia ferunt; Prælati vero reliqui omnes duo tantum habent suffragia, unum Sævici, alterum Rhenani. Similiter Comites & Barones votum unum respectu Sævicorum & alterum resp. *VVetteravicorum* habent. *Votorum* autem *Inquisitio Mareschallo Imp. competit.* *Aut. de Com. Aug. c. 7.* ubi plura de officio Mareschalli. Deinde *Archiepiscopus Salisburgensis & Archiduces Austr.* dirigendi prærogativam in hoc Senatu alternatim obtinent, eaq; consistit in proponendo referendo & aliis. *V. Dn. Arum. d. tr. c. 7.*

XLIII.

XLIII. In *tertium Senatum* eunt *Civitates Imperiales* ac *consident* in duobus scamnis, **Reinische vnd Schwäbische Bancf.** *Directorium* hujus Senatus competit civitati in qua comitia celebrantur, quæ ad hoc negotium certos ex ordine Senatorio Deputatos adhibet, iique deinde per unum directorem omnia expediunt, proponendo, vota inquirendo & referendo. Director autem *vota* quærit primò à legatis civitatis Colon. in scamno Rhenano, secundò à legatis civitatis Ratisp. in scamno Svevico, & sic porrò alternatim conquirat. Deinde sciendum, civitates jus saltem duorum votorum habere, quæ etiamnum hodie non tantum ad *consultandum*, verum ad *decidendum* quoque ut valeant æquum est. Illas enim esse Status Imp. in confesso est. Quare itaq; jus sessionis ac simul suffragii, siquidem ex eo Status Imperii æstimantur, minus obtineant. Hoc insuper literæ evocatoriæ demonstrant, in quibus formula hæc: **Das sie mit vnd neben andern Ständen handeln Rathschlagen vnd schliessen wollen.** item subscriptio Recess. qua cum cæteris Statibus confitentur **das alles mit ihrem guten Willen vnd Rache vorgenommen vnd beschlossen sey.**

XLIV. Post consultationem sequitur *Relatio & Correlatio*. Electores quando in puncto uno vel altero concluderunt, conclusum ad Senatum PP. referri curant: Principes postea quæ sua sit sententia vicissim ad Senatum EE. referunt. Quod si EE. & PP. ex mutuâ demum suggestione votorum consentiant, vel quilibet in sua persistant opinione ac dissentiant, civitatum legati utroque casu ad EE. & PP. sententias audiendas citantur, & ut ipsimet sua quoque subjungant suffragia admonentur. Tandem Imperatori trium Senatum placita referuntur, qui ea revidet. Hic si consentit, res est confecta; si vero dissentit, ulterior inter ipsum ac status intercedit disceptatio, donec in idem placitum fiat consensus. De relationibus hujusmodi *V. Autor. de Com. Aug. c. 11.*

XLV. *Conclusio* denique superadditur, quæ perinde ac in electione Regis Rom. de qua *A. B. c. 2.* secundum *maiora*

maiora fit vota. *V. R. I. de anno 1576. §. Da dann die Sache /*
R. I. de anno 1594. §. Da dann die. Immo in omnibus conven-
tibus & collegiis per totum Imperium R. G. juxta majora
vota fit decretum. Excipere tamen volunt causas aliquot,
in quibus majora locum non possint habere, prout etiam à
Correspondentibus evangelicis eadem in Comit. Ratisp. an-
no 1613. Imperatori expositæ, *V. Dn. Arum. d. tr. c. 8. Besold. in*
Thes. pr. verb. meiste Stimmen. Sunt quidam, qui vota mi-
nora, si saniora sunt, majoribus præferenda esse existimant.
Posset quidem de hoc disputari, cum hoc in casu majora
vota pro nullis haberi debeant & saniora, licet numero sint
pauciora, in effectu majorem partem constituent. Verùm
res sanè difficilis esset, divinare quænam saniora essent, &
potius ἐκ τῆς ἀλώγῃς quàm ἐκ τῆς πλείστον accideret, ut pars
major in maximum Imperii præjudicium quicquam delibe-
ret. Observatur itaq; sola votorum majoritas. *V. Buxtorff.*
ad A. B. concl. 34. Denique *Tractatus conclusio* tam statuum
quàm Augusta Imp. autoritate in vim contractus conficitur,
quamvis in comitiis votum Imperatoris sit supremum &
quasi approbatorium cæterorum. *V. R. I. de anno 1564. §.*
Haben wir die Berathschlagung.

XLVI. Succedit deinde *Confirmatio.* Tractatu namq;
taliter habito, Moguntinus ut Archicancellarius per Ger-
maniam omnium deliberationum per relationes & correla-
tiones initas conclusiones, quoad scire has interest, in unum
contextum, concept **eines Abschreibens** / redigi curat, quod
deinde coram *Deputatis* ex toto regio Senatu publicè recita-
tur, ad præcognoscendum utrum transcripta etiam conclu-
sis justo stylo respondeant. Quomodo autem fiat hæc depu-
tatio, refert *Aut. d. comit. August. c. 13.* Deinde transcriptum hoc
in formam *Recessus* ordinatur, ejusque duo in membranis
conficiuntur exemplaria, quæ Imperatoris statuumque *sub-*
scriptione ac obfignatione authentica redduntur.

XLVII. *Subscriptio*, quæ olim varia fuit, *V. Limn. lib.*
p. c. 1. hodie solennis est. Secretarius Moguntini Archi-
cancel-

D

cancel-

cancell. ex catalogo presentium, & mandatis absentium
Cancellaria Mogunt. oblatis, statuum ac legatorum nomi-
na consignat, ac singulis Senatibus consignationem suarum
personarum exhibet, ut & hic, perinde ac in sessione, quili-
bet circa precedentiam suam sollicitus esse possit. *V. Aut.
de Com. Aug. c. 13.* Hæc nomina deinde Recessui jungun-
tur. Cumque subscriptio talis indiget consensum ac com-
probationem subscribentis, probatu erit difficilimum, dis-
sentientium & protestantium nomina in Comit. August. anno
1555. ut & in aliis, Recessui subscripta fuere, contra quod
status protestantes in Comitibus anno 1613. conquesti sunt,
asseverantes nunquam receptum esse ut Status qui Recessum
aliquem comitalem unâ adprobare nolint, subscriptiones
vel sigilla adponant. *V. Dn. Arum. d. tr. c. 8.* Et licet subscri-
ptio protestantium nomine quoque adposita sit Recessui, il-
lam tamen accommodari saltem ad ea, quæ ipsorum volun-
tate & consensu adprobata fuerunt, rectè dicimus. Vnde
Status Protest. in Recess. d. com. de anno 1555. §. vnd wir / con-
fessi, das alle vnd jede obgeschriebene Puncten vnd Articul /
also wie obstehet / nimirum interpositâ protestatione, con-
tra articulum de Reservato Eccl. utpote legitime nondum
decisum, mit ihrem Racht zc. beschlossen, jus suum refer-
vasse dicendi sunt.

XLIX. Accedit itidem *obsignatio* pro authentican-
da fide actorum, quæ primùm à Cæsarea Majest. deinde cer-
tis Proceribus, sed nomine omnium, ac tertio à Civitate, in
qua comitia habentur, omnium quoq; vice perficitur. Hæc
figillorum appositio quomodo quandoq; fuerit celebrata,
ostendit *Limn. lib. 9. c. 1.* & quatenus hodie in observantia,
refert *Aut. de Com. Aug. c. 13.*

XLIX. Et hæc de forma Tractatus Comitialis. *Finis*
in hoc consistit, ut propositionis articuli communi consilio
perpendantur, ac quæcunq; pro Imperii necessitate ac uti-
litate fore videntur, circa eosdem decernantur. Quem
ple-

plerumque innuunt Recessus Imperii *V. R. I. de anno 1513. §.*
Diesem nach.

L. Ex his deniq; existit Decretum comitiale seu Recessus Imperii *Reichs Abschied* / nempe communis Imperatoris ac statuum Sponsio, parendi necessitate adstringens tam ipsum Imperatorem, quam reliquos Imp. status. Recessus hic instar legis est, & per modum conventionis, cui nihil magis congruum, quam ea, quæ placuerunt servare, inter Imperatorem & status initur, prout sæpissime Clausulæ obligatoriæ in Recess. Imp. admonent. Hac quoque parendi necessitate absentes, æquè ac si cum præsentibus in Decretum seu Recessum consensissent, obligantur. *V. R. I. de anno 1541. §. Wie auch Churf.* Quod etiam clausulâ comminatoriâ in literis convocatoriis, de qua supra, præmoneri solet. Et aliàs ita comparatum est, ut quod major pars curiæ effecit, pro eo habeatur, ac si omnes egerint, juxta Scævola *ICtum*.

LI. Tandem Imperator, ut majori in observantia & evidentiori notitia Decretum comitiale habeatur, Status ad auscultandam publicationem ejusdem in curiam convocare jubet, ubi Moguntinus, in consessu Imperatoris omniumq; statuum, Recessum Imperii publicè recitat, quo factò, Cæsarea Majestas omnes ad ejusdem observantiam adhortatur, ac ulterius paternam providentiam erga Imperium pollicetur. Deinde publicati Recessus exemplar unum Cæsarea Majestati porrigitur, quod in *des Reichs Hoff Cankelley* / alterum Moguntinus Archicancell. retinet, quod in *des Reichs Cankelley* asservatur, ex qua etiam copia illius ad Cameram Imperialem transmittitur, ut secundum eam processus decernatur, ac justitia administretur.

LII. Quando itaq; negotium Comitiale confectum est, fit rursus *Comitiorum dissolutio* per discessum Statuum. Discedunt autem Status cum venia Imperatoris, cui ut domino suo ob eandem antea offerre solent debitam reverentiam. Sine Imperatoris enim permisso nec ipsis Statibus, nec ab-

AK
TK
1778

sentium Legatis liberum est vel finitis comitiis, vel alias ob
causas necessarias, durantibus adhuc iisdem, à loco Comi-
tiali recedere. *V. R. I. de anno 1546. S. Diemeil wir.* Atque
hæc de Comitibus Imperii R.G. pro tempore ac scopo
nostro, breviori stylo ac filo explanasse
sufficiat.

Corollaria.

I. *Septenarium testium numerum ius nostrum. C.R.*
non solam quoad formam testamenti probatoriam; ve-
rum etiam quoad formam eius substantialem requirit,
nec de eo quicquam tempore pestis remittit.

II. *Damnatos ad mortem etiam hodiè de iure*
Novell. testari non posse verius est.

III. *Species quasi contractus etiam est Indebiti so-*
lutio per errorem facta. An autem ex eadem, atq; sic
ex titulo putativo, dominium transferatur? ita pu-
tamus.

IV. *Vt autem indebitum repeti possit, errore*
facti, non iuris, solutum aliquid fuisse oportet.

V. *Exceptio non-numerate pecunie post bien-*
niium, si debitor, onus probandi in se recipiat, opponi
potest.

WMT

B. M. II, 122.

h. 29, 2i. INAV

CO
PE

DECRE
RISSE

DN. IC
I. V. D. & F
cultatis I

PRO D
sum

DAN

Ex officina

A. B. C. T.

ATIO,

IM-
O.

E CLA.
NIS

CHII,
narii, Fa-
toris ac

EM QVE
1116

ensis.

ad. typ.

Kodak
LICENSED PRODUCT

© The Tiffen Company, 2000

KODAK Color Control Patches

Inches
Centimetres

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black